

קרב חטיבת הצנחנים בדרך לבירות

כללי: לרגל ארבעים שנה למבצע שלום הגליל נעסוק במורשת הקרב של המבצע ובדגשי ההסברה המרכזיים העולים ממנו, לאור הידיעה כי סיפורי מורשת הקרב של צה"ל מעמיקים את תחושת היותנו חוליה בשרשרת, את ההשתייכות ליחידה, לצבא, לעם ולמדינה שאלו הם גיבוריו וזוהי מסורתו ומורשתו. בשיעור זה נעסוק בהתקדמות חטיבת הצנחנים לעיר ביירות, דרך איגוף מההרים ותוך קרב קשה מול כוחות סוריים.

מטרת השיעור: חיזוק ערך הדבקות במשימה וחתירה לניצחון דרך מסעה של חטיבת הצנחנים במסגרת מבצע שלום הגליל.

הקדמה: הרקע למבצע שלום הגליל

גבול לבנון היה הגבול השקט בגבולות ישראל עד לאמצע שנות ה-60. לבנון, מדינה עם אוריינטציה מערבית בה חיו קהילות נוצריות ודרוזיות לצד קהילות מוסלמיות ניסתה להימנע מלחימה בישראל למרות הימצאותם של כ-200 אלף פליטים פלסטינים במחנות פליטים ברחבי המדינה. בעקבות מלחמת ששת הימים השתלטו מחבלי אש"ף על שטח בדרום מזרח המדינה במורדות רכס החרמון, בסמוך למשולש הגבולות ישראל-לבנון - סוריה שכונה ה'-פתחלנד'. המחבלים ירו מידי פעם ירי תלול מסלול לשטח ישראל. בקיץ 1970 גורשו מחבלי אש"ף מירדן ב'ספטמבר השחור' והם עברו ללבנון והעצימו את אחיזתם במדינה. לבד מהירי חדרו מחבלים מארגון אש"ף וארגוני טרור נוספים לתוך ערי ישראל וביצעו פיגועי טרור קשים: בשנת 1974 חדרו מחבלים מהחזית העממית למעלות, השתלטו על בניין בית ספר ורצחו 27 ישראלים, רובם תלמידים. בפיגוע באוטובוס שנסע על כביש החוף שהתבצע בשנת 1978 על ידי מחבלי פת"ח נרצחו 35 ישראלים.

בתגובה לפיגוע בכביש החוף יצאה ישראל למבצע בדרום לבנון שנקרא- מבצע ליטני, בו התקדמו כוחות צה"ל עד לנהר הליטני. בסופו של המבצע נסוגו כוחות צה"ל עד לגבול הבין לאומי, אולם בדרום לבנון נותרו כוחות מטעם האו"ם שנועדו לשמור על כך שהמחבלים לא יפגעו בשטח ישראל. בנוסף, כרתה ישראל ברית עם כוחות נוצריים והקימה בדרום לבנון מיליציה בראשות המייג'ור סעד חדאד (בעתיד תהפוך מיליציה זו לצד"ל-צבא דרום לבנון).

40 שנה למבצע שלום הגליל

בשנים 1981-1982 התמוססו הישגי מבצע ליטני. למרות הפסקת האש שנחתמה במאי 1981 בין ישראל לארגוני המחבלים, ביצעו הארגונים מעל ל-200 פיגועים כנגד יעדים ישראלים בארץ ובחולל ובהם נהרגו 16 ישראלים. יישובי הצפון חטפו מפעם לפעם מטחים של פצצות מרגמה וקטיושות. ישראל החלה להיערך למבצע נרחב שיעקור את הבעיה מהשורש ויגרום למחבלים לעזוב לצמיתות את לבנון. ב-3 ביוני 1982 התנקשו מחבלים פלסטינים בשגריר ישראל בבריטניה שלמה ארגוב. ארגוב נפצע באופן אנוש מההתנקשות. לאחר ההתנקשות החליטה ישראל לצאת למבצע שנקרא 'שלום הגליל' (ובמקור 'תוכנית אורנים'). המטרה המרכזית של המבצע הייתה הסרת איום המחבלים- עד למרחק של 40 ק"מ מגבול ישראל ועצירת הירי והפיגועים לכיוון יישובי הצפון.

שאלה לדיון:

- מדוע לדעתכם נקרא המבצע "שלום הגליל"? איזה מערכי רוח צה"ל בא לידי ביטוי בשם זה?

דגשי מפקד:

- מטרת מלחמת לבנון הייתה לשבור רצף של למעלה מעשור של פיגועי טרור שיצאו מגבול לבנון ואיימו על שלום תושבי המדינה בכלל ותושבי הצפון בפרט תוך פגיעה בריבונות הישראלית. לאחר המלחמה, ארגוני הטרור הפלסטיניים לא שבו עוד לפגוע במדינת ישראל במשך מספר שנים, ובכך המבצע אפשר ליישובי הצפון שקט למשך שנים.
- חיילי צה"ל לחמו במבצע שלום הגליל למען הגנת מדינת ישראל, אזרחיה ותושביה, ויצאו למבצע על מנת להביא שקט ליישובי הצפון. חיילי צה"ל לוחמים ופועלים מתוך תחושת אחריות ושליחות, על מנת להגן על מדינת ישראל. לשם כך נדרש כל חייל לפעול מתוך תודעה כי גורל המשימה תלוי בו, לצד תחושת השותפות והפעולה המשותפת, לשם ביצוע ועמידה במשימה.

מסע חטיבת הצנחנים מדאמור לבירות

בימים שלפני תחילת המבצע נערכה ללחימה חטיבת הצנחנים הסדירה 35, בפיקודו של יורם יאיר ('יה-יה'). בלילה הראשון ללחימה נחתה החטיבה מהים בשפך נהר אל אוואלי, מצפון לצידון. מטרת הנחיתה הייתה כפולה: לאפשר לחטיבה להגיע באופן מהיר לעיר בירות, שם התבצרו מחבלים רבים, ולמנוע בריחה של מחבלים מדרום לבנון לכיוון בירות.

בימים הבאים התקדמה החטיבה, יחד עם כוחות נוספים של אוגדה 96, צפונה, לכיוון דאמור, עיירה הנמצאת בחוף הלבנון, על אם הדרך לבירת המדינה- בירות. לאחר שלושה ימי לחימה חנתה החטיבה ליד דאמור, והתעתדה, יחד עם כוחות נוספים, להמשיך צפונה בציר החוף לכיוון בירות- היעד העיקרי של המסע, בה שכנו מפקדות המחבלים. מפקד החטיבה יאיר היה מוטרד מהלחימה הקשה הצפויה בציר החוף, ומכך שהתקדמות הכוחות הרבים תאט ואף תעצרו בדרך לביירות.

"הלילה ירד. ביקשתי מכולם לישון ולצבור כוחות. המחשבה על צוואר הבקבוק (של הכוחות) לא נתנה לי מנוח. כולם נופלים שדודים מעייפות, ואני יושב לבד על המפה ומחפש דרך לעקוף אותו. בשלוש לפנות בוקר יש לי תוכנית. כולם עוד ישנים ובא לי לצרוח 'יש'. מצאתי את הפתרון. ככה נולדה תוכנית האיגוף ההררי העמוק. החלטתי שהחטיבה תעלה מזרחה בציר ההררי הקשה והמפותל, ותגיע לביירות באיגוף עמוק כשהיא עוקפת את רצועת החוף. החטיבה תתקדם בנתיב שאורכו עשרות קילומטרים במקום 12 קילומטרים במסלול המקורי של ציר החוף הקצר אך המסוכן. האמנתי שכך נביא לידי ביטוי את האופי ה'צנחני' שלנו- נתמך ונפתיע."

(אלוף (במיל') יורם יאיר ('יה-יה'), בראיון לאתר וואלה, 08.06.2012)

שאלות לדיון:

- מהם הסיכונים והקשיים בדרך בה בחר יורם יאיר, מפקד חטיבת הצנחנים, להגיע לביירות?
- למרות סיכונים אלו, מה אתם חושבים שהוביל אותו בבחירה שעשה ובלחימה עצמה?

דגשי מפקד:

- יורם יאיר בחר להתקדם בדרך עקיפה על מנת להגיע לביירות, ובכך התקדמה החטיבה לבדה ובנפרד משאר האוגדה, בדרך ארוכה וקשה. למרות האתגרים שעמדו בפניו, הוא החליט לקחת את הסיכון והאתגר מתוך אחריות ודבקות במשימה שהוטלה על החטיבה- להגיע לביירות.

40 שנה למבצע שלום הגליל

למחרת בבוקר, ב-10 ביוני, יצאו מרבית יחידות החטיבה מזרחה, (גדוד 202 של החטיבה התקדם בדרך החוף, עם יחידות אחרות של צה"ל). הכוחות צעדו כמעט 70 ק"מ בציר הררי ומורכב לתנועה, עם ציוד כבד על הגב, שהגיע לעיתים ל-40 ק"ג לכל לוחם. מזג האוויר היה חם ולח, האספקה הלוגיסטית הייתה מקוטעת והלוחמים נאלצו להסתפק בציוד שסחבו או באספקה שמצאו בדרך. במהלך ההתקדמות תפקדו היחידות החטיבתיות, הסיירת העורב ופלוגת חיל ההנדסה כגדוד, שהוביל את החטיבה ופתח את הציר בנוף ההררי. ביום הראשון למסע ההתקדמות כבשו הכוחות את כפר מתא, ולמחרת נכנסו לקבר שאמון, עיירה היושבת על צומת דרכים אסטרטגי. בתחילה היו רחובות העיירה שקטים, אבל עם כניסת הלוחמים לעיירה התברר שיחידות הצבא הסורי נמצאות בתוכה ומנסות לטמון מלכודת לצנחנים. לאחר קרב עז השתלטו לוחמי החטיבה על העיירה. יומיים לאחר מכן, ב-13 ביוני בצהריים, לאחר מספר קרבות כנגד הצבא הסורי ויחידות מחבלים, הגיעו יחידות החוד של החטיבה למזרח העיר בירות, חברו למיליציות הנוצריות הידודיות לישראל והשלימו את משימתה של החטיבה בשלב זה של הלחימה.

שאלה לדיון:

- מה אתם חושבים שהניע את לוחמי חטיבת הצנחנים במהלך ההתקדמות המאתגרת והלחימה מול הכוחות הסורים?

דגשי מפקד:

"ברגעי המבחן האמיתיים, כשסכנת המוות קרובה ומוחשית, הזדהות עם היחידה, עם החברים ועם המפקדים, מניעה את הלוחם לדבוק במשימתו על אף הסכנה. גם במצבים המסוכנים ביותר, כשברור לו שכל פעולה ותזוזה שלו עלולות להסתיים במותו, הוא ימשיך במשימה, רק משום שמול האיום של אובדן חיים עומד האיום של אובדן הרעות מצד חברים ומפקדים."

(יורם יאיר, "אתי מלבנו")

- הליכודות בין הלוחמים היא מקור עוצמתו וכוחו של צבא ההגנה לישראל. כמו שמספר יורם יאיר, המסירות והנכונות לפעול יחד למען ההצלחה במשימה, ואחד למען השני, הובילה את לוחמי חטיבת הצנחנים במבצע שלום הגליל.

סיכום ולקחים:

חטיבת הצנחנים הייתה הכוח הראשון של צה"ל שהגיע לעיר בירות, למרות שבחרה להתקדם בדרך הארוכה והקשה -דרך ההרים שממזרח לציר החוף. החטיבה הוכיחה את יכולתה להתקדם ולהילחם במתארי שטח מורכבים, ובנוסף יוזמה ויצירתיות, דבקות במשימה וחתירה לניצחון. בהמשך המבצע לחמה החטיבה בבירות. במהלך הלחימה איבדה החטיבה 35 לוחמים ומפקדים בקרבות. בזכות ההגעה של החטיבה לבירות (לאחר הגיעו כוחות נוספים של צה"ל לעיר) הודק המצור על מפקדות המחבלים שנמצאו בעיר. חודשיים לאחר המסע של חטיבת הצנחנים, באמצע אוגוסט 1982, נכנעו המחבלים וחתמו על הסדר כניעה במסגרתו עזבו את בירות, ועברו לתוניס ולמדינות נוספות. האיום על צפונה של ישראל הוסר. גם לאחר סיום מבצע שלום הגליל נותרו לוחמי צה"ל בחלק מדרום לבנון. בשנת 1985 הוקמה -'רצועת הביטחון', רצועה ברוחב 20 ק"מ בשטח לבנון מצפון לגבול ישראל בה שהו לוחמי צה"ל וצד"ל- צבא דרום לבנון במוצבים, והבטיחו את הגנת יישובי הצפון. בשנת 2000, בעקבות החלטת ממשלת ישראל נסוגו כוחות צה"ל אל קו הגבול הבין לאומי.

סיכום מפקד:

- במבצע שלום הגליל הוטלה על צה"ל משימה כבדת משקל במשמעותה והיקפה. לפגוע בארגוני המחבלים בדרום לבנון ולהוציא את כל צפון הארץ מטווח הקטיושות, וזאת באמצעות תמרון קרקעי הגדול ביותר מאז מלחמת יום כיפור. צה"ל עמד במשימתו תוך מספר ימים בודדים, ולאחר כחודש וחצי גורשו ארגוני מחבלים משטחיהם אל מדינה אחרת. צה"ל הפגין דבקות במשימה וחתירה לניצחון למרות אתגרי הלחימה ועשה זאת גם ברצף של קרבות טקטיים קשים וגם במהלכי לחימה ברמת האוגדה ומעלה.
- בחירתו של יורם יאיר לבצע עיקוף ולהתקדם לעיר ביירות בדרך הארוכה והקשה היא דוגמא לדבקות במטרה אשר הובילה את חיילי ומפקדי צה"ל במבצע שלום הגליל. בנוסף לדבקות, יורם יאיר גילה יוזמה ויצירתיות- ובעזרתן חשב על דרך להגיע מהר לביירות.

